

ÚSTAVNÍ ZÁKON České národní rady č. 1/1993 Sb.

ze dne 16. prosince 1992

ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY

ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky,
ústavního zákona č. 300/2000 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., a ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky,
ústavního zákona č. 395/2001 Sb., kterým se mění ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
ústavního zákona č. 448/2001 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., ústavního zákona č. 300/2000 Sb. a ústavního zákona č. 395/2001 Sb.,
ústavního zákona č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů,
ústavního zákona č. 319/2009 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů,
ústavního zákona č. 71/2012 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů,
a ústavního zákona č. 98/2013 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů.

Česká národní rada se usnesla na tomto ústavním zákoně:

PREAMBULE

My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,

v čase obnovy samostatného českého státu,

věrní všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české i státnosti československé,

odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody

jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku,

jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti,

jako součást rodiny evropských a světových demokracií,

odhodláni společně strážet a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství,

odhodláni řídit se všemi osvědčenými principy právního státu,

prostřednictvím svých svobodně zvolených zástupců přijímáme tuto Ústavu České republiky

K preambuli

1. Preambule (z lat. *preambulus*, tj. předcházející) je úvodní prohlášení předřazené zpravidla k ústavám nebo významným zákonům, kterým se ústavodárce (zákonodárce) snaží slavnostní formou vyjádřit ideová východiska nebo základní záměr a cíl přijímané právní úpravy, případně ocenit významné historické události a s nimi spojené akty. Preambule bývá běžnou součástí multilaterálních mezinárodních smluv (např. Vídeňské úmluvy o smluvním právu), avšak není pravidelnou součástí právních předpisů. V českém právním řádu je preambule kromě Ústavy součástí i některých významných zákonů – buďto formou uvozovacího prohlášení (např. zák. č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích), anebo explicitním označením jako preambule (např. zák. č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, zák. č. 170/2002 Sb., o válečných veteránech). Text preambule nemá bezprostřední normativní účinky (nemůže založit nebo změnit konkrétní právní vztahy), ale jde o významný **interpretační, případně i aplikační pokyn** sloužící k výkladu právní normy, k níž je připojen.

2. Ústava České republiky byla přijata Českou národní radou dne 16. 12. 1992 jako výsledek procesu dělení společného státu (ČSFR), který nahlíženo z formálního ústavněprávního hlediska započal dne 17. 7. 1992, když Slovenská národní rada přijala Deklaraci o svrchovanosti Slovenské republiky, a pokračoval přijetím Ústavy Slovenské republiky dne 1. 9. 1992. Proces zániku společného státu České

a Slovenské Federatívni Republiky byl završen ústavním zákonem přijatým Federálním shromážděním ČSFR dne 25. 11. 1992, který stanovil jako den jejího zániku uplynutí dne 31. 12. 1992. S ohledem na omezený čas pro konstituování nového samostatného českého státu byla Ústava České republiky přijata **Českou národní radou** vzešlou z voleb konaných ve dnech 5. a 6. 6. 1992, přičemž základním inspiračním podkladem pro její zpracování se stala Ústavní listina Československé republiky ze dne 29. 2. 1920. Kompetence České národní rady, zvolené jako zastupitelský sbor České republiky ještě v rámci společného státu, se opírala o čl. 102 odst. 1 úst. zák. o čsl. federaci, podle něhož byla ČNR „představitelem národní svrchovanosti a svébytnosti českého národa a nejvyšším orgánem státní moci v České republice“.

3. Text preambule, který byl původně součástí vládního návrhu, byl ve značném rozsahu přepracován podle osnovy zpracované V. Havlem. Autorem jeho definitivní jazykové úpravy byl tehdejší předseda ČNR M. Uhde. Proklamuje obnovu samostatného českého státu v duchu dobrých tradic dávné státnosti zemí Koruny české (Království české, Markrabství moravské, Vévodství slezské) a dále i návaznost na státnost československou. Československá republika již tzv. zemské zřízení neobnovila.

4. Nový stát je označen již v preambuli jako Česká republika, čímž se současně vyjádřila **republikánská forma státu**. Vyjádření vůle „budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako vlast rovnoprávných a svobodných občanů“ spolu s akcentem na „svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům“ navazuje na Listinu a zdůrazňuje hodnotovou dimenzi Ústavy, chápané jako materiální základ právního řádu a uspořádání společnosti.

5. Vedle zdůraznění lidských práv a svobod se již v preambuli objevuje i zdůraznění **povinností** vůči druhým a zodpovědnost vůči celku. Ve vlastním textu ústavy však práva, svobody a povinnosti člověka a občana již obsaženy nejsou. Listina základních práv a svobod byla usnesením předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb. vyhlášena jako součást ústavního pořádku. Explicitní úprava některé z povinností není součástí ústavního pořádku a jejich zakotvení bylo ponecháno v rovině podústavního práva.

6. Preambule současně akcentuje **humanitní hodnoty a principy občanské společnosti** důrazem na povinnosti občanů vůči druhým a jejich zodpovědnost vůči celku. Termín občanská společnost se již dále v právním řádu nevyskytuje, ale Listina a na ni navazující zákony o občanských a politických právech, zejména ve své době zák. č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů (nyní občanský zákoník č. 89/2012 Sb.), vytvářejí relativně široký prostor pro reálné naplňování ideje občanské společnosti, jak ji preambule vyjadřuje.

7. Preambule vyjadřuje sounáležitost obnoveného českého státu s demokratickými státy Evropy i světa a položila tak základní hodnotovou orientaci zahraniční

politiky, později vyjádřenou např. v integraci České republiky do Evropské unie a Severoatlantické aliance.

8. Jako programové cíle stanoví preambule odhodlání střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství.

9. Výslovné zdůraznění „odhodlání řídit se osvědčenými principy právního státu“, které je vyjádřeno i v čl. 1 Ústavy, představuje významný imperativ navazující na neblahé zkušenosti některých meziválečných evropských demokracií (zejména tzv. Výmarské republiky Německo), které i pojem právního státu vnímaly převážně formálně.

Důvodová zpráva

ČNR 1992 tisk 152: Při příležitosti předpokládaného zániku československé federace je zapotřebí vytvořit ústavu novou, položenou na jiných, zcela demokratických základech, aby byla zárukou nejen svobod a práv občanů, ale i fungující moci zákonodárné, výkonné a soudní, které budou vůči sobě působit jako brzdy a vyvážení. Podle návrhu ústavy je Česká republika parlamentní demokracií. Veškerá moc vychází z lidu, který ji vykonává prostřednictvím moci zákonodárné, výkonné a soudní. Lid má plnou suverenitu, nikomu jinému tato suverenita nepřísluší, s nikým se o ni nemusí dělit. Jestliže jde o parlamentní demokracii, pak svým významem Parlament dominuje nad výkonou mocí, zejména vládou, která je mu ze své činnosti odpovědná. Tím se navazuje na tradice, jejichž kořeny jsou v období první republiky.

Související ustanovení ústavního pořádku

Čl. 1–10a, 11, 12, 83, 112 Ústavy; Listina; úst. zák. o bezpečnosti ČR; čl. 5 úst. zák. ČNR č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní republiky; čl. 1 úst. zák. č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně úst. zák. č. 1/1993 Sb.

Literatura

Viz u čl. 9.

HLAVA PRVNÍ

ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ

Čl. 1

*(Základní principy – demokratický právní stát
a dodržování mezinárodního práva)*

(1) Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.

(2) Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.

K čl. 1

1. Článek 1 Ústavy představuje v koncentrované podobě všechny základní definiční znaky českého státu i jeho ideová východiska a cíle. Původně přijaté znění čl. 1 Ústavy nebylo členěno na dva odstavce a obsahovalo pouze text odstavce 1. K rozdělení článku na dva odstavce a k doplnění nového odstavce 2 došlo až v rámci projednávání tzv. euronovely Ústavy (úst. zák. č. 395/2001 Sb.), přičemž definitivní znění druhého odstavce bylo přijato až v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky.

K odst. 1

2. Text prvního odstavce obsahuje především oficiální název státu „Česká republika“, který vyjadřuje v normativní podobě republikánskou formu státu. Až z následujících článků, jakož i z celkového kontextu Ústavy vyplývá, že ústavodárce zvolil **parlamentní formu vlády**, i když z některých ustanovení (např. čl. 68 odst. 2 a 5) a z novely Ústavy (úst. zák. č. 71/2012 Sb.), která zavedla přímou volbu prezidenta republiky, by bylo možné usuzovat i na některé hybridní prvky smíšeného modelu. Pravomoci předsedy vlády navrhovat jmenování a odvolávání členů a jejich pověření řízením ministerstev nebo jiných úřadů v sobě obsahují částečně i prvky tzv. kancelářského modelu, zatímco přímá všelidová forma volby prezidenta republiky je jedním – byť ani zdaleka jediným – znakem tzv. prezidentského modelu.

3. S ohledem na výrazně převažující znaky parlamentního systému formy vlády (odpovědnost vlády vůči Poslanecké sněmovně včetně systému získávání a pozbývání důvěry vlády, rozsáhlý koncept tzv. kontrasignace aktů prezidenta republiky, jeho neodpovědnost podle čl. 54 odst. 3 aj.) však podtrhují, že celková koncepce zastupitelské demokracie v parlamentní podobě zůstává dominantním rysem formy vlády.

4. Akcent na **svrchovanost** vznikající České republiky je do jisté míry reakcí na probíhající rozpad československé federace a dlouhá léta omezené existence státní suverenity – ať již její totální ztrátu v době tzv. protektorátu Čechy a Morava, tak